

**Cărți în limba franceză studiate la sala de lectură a
Bibliotecii Teleki în prima jumătate a secolului al XIX-lea**

*Mesaroș Ovidia
Biblioteca Județeană Mureș*

Ultima parte a secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului următor sunt marcate în Transilvania prin penetrația spiritului novator al epocii iluminismului care, difuzând noi concepte și valori, declanșează în întreaga Europă o adevărată efervescență și renoație culturală ce debordează prin răspândirea informației.

Cărțile sunt cele care au stabilit contacte și au ținut pasul cu evoluția lumii, fiind evident rolul bibliotecilor publice și particulare în asimilarea, adoptarea și circulația ideilor moderne, cu rol decisiv în transformarea viziunii și a mentalității. Bibliotecile reprezintă o componentă importantă a spiritualității popoarelor, ajutându-ne să reconstituim istoria unei comunități dintr-o anumită perioadă, starea ei de civilizație și relația cu Europa.

Înființarea Bibliotecii Teleki în anul 1802 a avut un rol deosebit de important pentru viața spirituală a orașelului de numai 6 000 de locuitori, impactul acestei neobișnuit de bogate colecții de carte permițând micului grup intelectual din oraș și din Ardeal cu sete de cultură și interes pentru științe să stabilească legături cu întreaga cultură europeană.

Formația iluministă a fondatorului și-a pus amprenta asupra caracterului enciclopedic al fondului de carte, Teleki achiziționând sistematic cărți din întreaga Europă și din toate domeniile, începând cu cele mai bune ediții ale scriitorilor clasici până la cele mai noi și reprezentative lucrări științifice. Mărturie stă catalogul tipărit la Viena (1796-1819) în 4 volume – primul catalog științific din țara noastră, în sincron cu cele redactate în Europa timpului. Prin structura sa logică, prin sistematizarea materialului și indexul precis, catalogul Bibliotecii Teleki constituie un eveniment al istoriei cărții, demonstrând gustul rafinat și competența de bibliofil de rang european a fondatorului. Primul volum al catalogului reprezintă prelucrarea bibliografică amănunțită a literaturii clasice, completată la începutul următoarelor trei volume, apoi cărțile sunt structurate pe 8 clase mari: teologie, istoria bisericii, drept, filosofie

(incluzând și lucrări de matematică, fizică, astrologie și astronomie, științe ale naturii, alchimie și chimie, medicină, arhitectură, științe oculte) lingvistică, arheologie, istorie și istoria literaturii.

Urmărind stimularea societății prin lectură, Teleki achiziționează și cele mai reprezentative opere ale iluminismului, lucrări care fac cunoscute evenimentele din Europa, în special cele ale revoluției franceze, astăzi biblioteca putând fi considerată ca unul dintre cele mai bogate tezaure de publicații contemporane luminate și ale revoluției franceze. Din acest punct de vedere, până la moartea fondatorului, biblioteca a ținut pasul cu evenimentele cultural-științifice ale timpului, având un rol deosebit de important în formarea opiniei publice a provinciei, prin asimilarea ideilor avansate ale culturii europene.

Conform unui recensământ din anii 1833–1834 orașul avea 6.908 locuitori, din care aproximativ 191 erau intelectuali¹. La aceștia se mai adaugă canceliștii și juriștii de la Tabla Regească și elevii de la cursul superior al Colegiului Reformat. Deci profesorii și elevii colegiului, canceliștii și juriștii constituiau cea mai mare parte a păturii intelectuale, ce urmau să studieze la Biblioteca Teleki.

Studii aprofundate despre jurnalele de evidență și lectura cititorilor au fost elaborate de-a lungul timpului de Somkuti Gabriella², Tonk Sándor³ și Zsigmond Irma⁴, intenția lucrării de față limitându-se la cartea în limba franceză solicitată la sala de lectură. Pasiunea bibliofilă și preferința pentru cărțile franceze ale fondatorului se materializează într-un mare număr de lucrări originale și traduceri în limba franceză, aproximativ 6.655 volume, la

¹ Tonk Sándor: *Könyvtárak, olvasók és olvasmányok a reformkori Marosvásárhelyen*, în: *Könyvtári Szemle*, (Bukarest) 16. (1972), p. 118–121, 167–170 și 17. (1973), p. 17–19.

² Somkuti Gabriella: *Egy XVIII. századi főúri könyvtár olvasóforgalma a múlt század első felében*, în: *Az OSZK Évkönyve, 1961 – 1962*. Budapest, 1963. p. 291 – 302.

³ Tonk Sándor, *op. cit.*

⁴ Zsigmond Irma: *A Teleki Téka múlt századi olvasónaplói. Olvasmánytörténet*, în: *Marosvásárhely történetéből*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 1999. p. 203 – 212.

loc central figurând edițiile iluministilor, lucrări științifice, gramatici, enciclopedii, lexicoane sau dicționare. Limba franceză era cunoscută de o parte a intelectualității târgumureșene, datorită orientării învățământului din oraș care necesita învățarea limbilor străine pentru aprofundarea studiului istoriei, filologiei și științelor exacte, cât și datorită preceptorilor veniți din Franța sau vorbitori de franceză, care instruiau și educau tinerele odrasle ale aristocrației și burgheziei ardeleni. Gândirea generației tinere de intelectuali este influențată încă până prin anii '40 ai secolului al XIX-lea de literatura iluminismului, când moda limbii franceze, cultul civilizației și al ideilor franceze iau amploare în toate zonele Europei.

Conform jurnalelor de evidență păstrate, aproximativ 120 de cititori solicită lucrări în limba franceză, poate chiar mai mulți, deoarece după 1840 nu se mai consemnează numele cititorilor, numai cărțile citite la sala de lectură.

Reamintesc că s-au pastrat jurnalele de evidență ale cititorilor din iulie 1803 până în februarie 1857, cu o întrerupere între iulie 1806–noiembrie 1812. Deși în testamentul său din 1800, Teleki dă dispoziții ca biblioteca să fie deschisă câte 3 zile pe săptămână, 3 ore înainte de masă și 3 ore după-masă, conform jurnalelor de evidență biblioteca a fost deschisă aproape zilnic, prelungindu-se și durata de consultare a cărților. Se consemnează datele, numele cititorilor, de cele mai multe ori și ocupația, orele în care au fost consultate lucrările solicitate. Încă înainte de deschiderea bibliotecii, colecția de carte a fost pusă de Teleki Sámuel la dispoziția învățaților ardeleni⁵, iar primul jurnal de evidență notat cu Nr. III demonstrează că au mai existat anterior două evidențe ale cititorilor. Până la sfârșitul anului 1803, 25 de cititori au solicitat 170 de cărți, consultate în 370 de ore. Dintre aceștia, trei cititori au citit șase lucrări în limba franceză în 20 de ore. Lucrarea lui Sacy: *Histoire générale de Hongrie* (Paris, 1778. Tom I-II.), a fost citită de profesorul de teologie, istorie și filologie Antal János. Baronul Wesselényi József (1772-1826) vicecomite al Solnocului de Mijloc, citește lucrarea eruditului și literatului francez J. J. Barthélémy: *Oeuvres diverses* (Paris, 1798. Tom I-II.) și Jacques Delile⁶: *L'homme des champs* (Basel, 1800), poet francez de succes datorită unei serii de poeme descriptive în

⁵ Deé Nagy Anikó: *A könyvtáralapító Teleki Sámuel*. Kolozsvár, EME, 1997. p. 177.

⁶ *Larousse du XXe siècle*, III, Paris. 1929. p. 746.

care reunește toate ideile la modă în epocă: descrieri de natură, sensibilitate, umanitate, curiozități științifice. Deși poezia lui este sterilă și plictisitoare, Delile a fost un bun lucrător al versului, generația de la 1820 fiind influențată de meșteșugul artei sale poetice. Lucrarea valetului lui Ludovic al XVI-lea, care-l însoțește și în timpul detenției sale, Clery: *Journal de ce qui s'est passé à la tour du Temple, pendant la captivité de Louis XVI* (Londra, 1798), a fost frecvent solicitată ulterior și de alți cititori.

Wagner, profesorul de limbă germană al tânărului conte Kendeffi Ádám, citește mai multe zile traducerea în franceză a lui Al. Pope: *Essais sur l'homme* (Lausanne, 1762).

În anul 1804 douăzeci și șase de cititori sunt înscrși la sala de lectură, în 1805 cu zece mai mulți, dintre care în limba franceză citesc șase, respectiv trei cititori. Profesorul Neuhauser Ferenc citește *Histoire des Revolutions des Pays-Bas* (Paris, 1727. Tom I-II), iar profesorul de matematică-fizică și chimie de la Colegiul Reformat, Bolyai Farkas, tatăl renumitului inventator al geometriei neeuclidiene, Bolyai János, mutându-se în 1804 de la Cluj la Târgu Mureș, în decembrie studiază vol. XIII al *Enciclopediei Franceze*⁷ care cuprinde articole despre numerele prime. În anul următor el solicită și volumele XII, XXV și XXIX, precum și lucrarea matematicianului francez J. E. Montucla: *Histoire des Mathematiques* (Paris, 1758. Tom I-II.), revenind în februarie și iunie 1820, în aprilie 1821 și în ianuarie 1832 când citește numai o lucrare în limba franceză: N. Clairaut: *Elements de geometrie* (Paris, 1753). Profesorul Köteles Sámuel, propagatorul transilvănean al filosofiei kantiene, solicită în august o lucrare de istoria politicii în limba franceză: Bielfeld: *Institutions politiques* (Haga, 1760. Tom I-III).

Preceptorul tânărului conte Kendeffi Ádám, un anume Lengyel, consultă două lucrări de politică: Condorcet: *Esquisse d'un tableau historique des progres de l'esprit humain* (Paris, 1795) și Goguet: *L'origine des Loix, des Arts et des Sciences* (Haga 1758. Tom. I-III).

⁷*Encyclopedie, au Dictionnaire raisonne des Sciences, des Arts et Metiers...* Livorno, 1700 – 1779, vol. XXXIII.

În această perioadă sunt deja solicitate operele lui Rousseau⁸, într-o ediție splendidă de către un preot și un cancelist și ale lui Voltaire⁹ de către un cancelist.

După o întrerupere între aprilie 1806–noiembrie 1812 jurnalele de evidență continuă până în februarie 1857. Cea mai reprezentativă perioadă asupra căreia ne-am oprit este cea cuprinsă între noiembrie 1812–decembrie 1813, când practic se dublează media cititorilor din primii trei ani, ajungându-se la un număr de 64 de cititori cu o frecvență lunară de 60-65, biblioteca fiind deschisă 60 și peste 90 de ore lunar. În cele 14 luni, douăzeci de cititori solicită lucrări în limba franceză: doi membri ai aristocrației: Teleki Ferenc și Bornemisza Pál, doi ofițeri, cinci canceliști, șase elevi ai Colegiului Reformat, un avocat și un profesor, preceptorul francez al tânărului conte Bethlen Pál, La Maiette, un nobil de țară și Baksa Gábor, locuitor al comunei Voivodenî, tâmplarul grofului Kemény Sámuel, primul meșteșugar care citește *Descriptions des Arts et Metiers* (Paris, 1761), *L'art du menuisier* în volumul al VIII-lea.

Cititorii își petrec 1097 de ore la sala de lectură, manifestând un interes deosebit pentru lucrări de istorie, drept, politică, literatură. Sunt citați A. J. Desodoards: *Histoire philosophique de la revolution de France* (Paris, 1797. Tom I-IV.); teologul și istoricul francez, August Calmet: *Histoire ecclesiastique et civile de Lorraine* (Nancy, 1728. Tom I-III.), colecționar pasionat care publică documente din arhiva Lorenei și o carte rară de drept politic: *Le cabinet du Roi de France*. (1581)¹⁰. Conform adnotării din volumul III al catalogului Teleki “*Auctor est Nic. Fromenteau*”, acesta este doar pretinsul autor al acestui studiu despre starea financiară și economică a Franței de după Henric al II-lea, autorul real pare să fi fost un hughenot, Nicolas Barnaud sau Jean de Frotté.

Istoricul și filosoful francez, abatele Raynal (1713–1796) este solicitat de mai mulți cititori, mai ales elevi și canceliști: *Tableau de l'Europe* (Haga, 1774) și *Histoire Philosophique et Politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes*, în care autorul atacă “politica civilizatoare” a europenilor, clerul și Inchiziția. Din această cauză

⁸ *Le contract social*. Paris, 1795.

⁹ *Théâtre*. Genève, 1756, Tom IV.

¹⁰ *Larousse du XXe siècle*, Tome IIIe, Paris 1930. p. 652.

lucrarea fusese interzisă în Franța și condamnată în 1781 să fie arsă de mâna călăului, iar autorul să fie arestat și bunurile sale sechestrate.¹¹

În ciuda faptului că lucrările literare sunt relativ puține, Teleki are grijă ca în colecția sa să nu existe lacune, clasicii literaturii universale fiind reprezentați prin ediții valoroase. Sunt solicitate operele lui Voiture, Racine, Marmontel, Boileau, Montesquieu, Montaigne, Molière și Niccolò Machiavelli în limbile franceză și latină de către un nobil de țară din Sălaj Koródi László “Szilágyi falusi nemes ember”.

Dacă în primii ani de la deschiderea bibliotecii doi canceliști și un preot solicită volume de Rousseau și de Voltaire, în perioada 1812–1813 crește simțitor interesul pentru cei doi gânditori iluminiști. Canceliști, elevi, ofițeri citesc în 212 ore Rousseau, cel mai solicitat autor, și Voltaire în 90 de ore.

Un cititor asiduu al bibliotecii a fost contele Bey Károly, general în rezervă, fost ofițer în armata imperială austriacă, care între 7 mai–24 noiembrie 1813 citește 523 de ore la sala de lectură, aproximativ 3-5 ore zilnic, uneori fiind chiar singurul cititor înregistrat. Bey citește multă literatură: Montaigne, Racine, Voiture, Molière, Barthélémy (*Oeuvres diverses*. Paris, 1798, Tom I-II), Delile, Rousseau (*Collection complete des Oeuvres*. Genève, 1782 în 35 de volume), Voltaire (*Oeuvres completes*. Paris, 1784. în 69 de volume); istorie: Raynal, Calmet, Desodoards, Hau Kiou Choán (*Histoire chinoise*. Lyon, 1776, Tom I-IV; *Lettres chinoises*. Haga, 1739, Tom I-II), Vega (*Histoire des Yncas*. Amsterdam, 1715, Tom I-II); lucrări despre contele Cagliostro, aventurier, medic și ocultist italian, arestat la Roma în 1789 și condamnat la închisoare pe viață pentru șarlataniile sale (*Lettre du Comte de Mirabeau a M... sur M. Cagliostro et Lavater*. Berlin, 1786 și *Memoires authentiques pour servir a l'histoire du Comte Cagliostro*. Strassbourg, 1786); științe ale naturii (Cepede: *Histoire naturelle des Quadrupedes*. Paris, 1788, Tom I-II; *Histoires naturelle des Poisons*. Paris, 1798), o lucrare de jurisprudență criminală a celebrului Pitaval (*Causes celebres et interessantes*. Haga, 1751, Tom. I-XXII).

¹¹ *Idem*, Tome V^e, Paris 1932. p. 945.

Alți doi cititori care citeșc mult în limba franceză sunt Fülöp József, probabil tată și fiu, unul avocat la Tabla Regească și celălalt cancelist¹². Tânărul talentat, cu aplecare spre scris, îndrumat, conform tradiției familiei, spre cariera juridică a tatălui, citește cele mai progresiste și revoluționare lucrări, care figurează în capitolul “*Scriptores atheismi suspecti mystici et paradoxo*” din clasa “Theologica”: Voltaire (*Catechisme de l’honnête homme*, Paris, 1758), *Examen de la religion attribué a St. Evremont*, Trevoux, 1745., *Traite des trois imposteurs*, precum și opera ilustrului reprezentant al materialismului francez La Metrie *L’homme machine*. (Leiden, 1748), *Dieu et les hommes, oeuvres theologique mais raisonable*. (Berlin, 1768), *Harmonie des Propheties anciennes avec les modernes*. Köln, 1786. De asemenea a fost consultată lucrarea lui Swedenborg, filosof al naturii și teosof suedez, supranumit Profetul Nordului *Les merveilles du Ciel et de l’enfer*. (Berlin, 1782). Tânărul cancelist a răsfoit mai mult ca sigur catalogul bibliotecii citind și lucrări pro și contra revoluției franceze. Sebastien Ayala¹³ (1744 – 1817) fost ministru al Republicii din Ragusa de pe lângă Curtea de la Viena, a scris numeroase pamflete împotriva revoluției franceze. Lucrarea sa *De la liberté et de l’Egalité des hommes et des Citoyens avec des considerations sur quelques dogmes politiques* (Viena, 1792) a fost populară printre dușmanii noii ideologii franceze. Traducerea franceză a vestitei lucrări *Droits de l’homme* (Hamburg, 1791) a publicistului și omului politic englez Thomas Paine apără și sprijină revoluția franceză. Lucrarea este citită de asemenea de tânărul Fülöp József La ultima înregistrare din 17 noiembrie.

1814 Fülöp József citește în traducere Shakespeare (Paris, 1776–1782. Tom. I-XX). Tatăl, procurator la Tabla Regească citește clasicii: *Le Theatre des Grecs* (Amsterdam, 1732. Tom. I-VI și Anacreon, Sapho, Bion et Moschus *Traduction nouvelle en prose*. (Paphos, 1780).

¹² Somkuti Gabriella, *op. cit.* p. 299.

¹³ *La Grande Encyclopédie, inventaire raisonné des Sciences, des Lettres et des Arts*. Paris, s. a., Tom. IVe. p. 972.

În decembrie 1813, Teleki Ferenc, fiul fondatorului bibliotecii, studiază mai multe lucrări de arhitectură: Palladio: *Architettura* (Haga, 1726, Tom. I-II), *Les Batimens* (Vicence, 1786. Tom I-IV), *Les Thermes des Romaines* (Vicence, 1785), Blondel: *Cours d'Architecture*. (Paris, 1698), Jombert: *Architecture moderne*. (Paris, 1764. Tom.I-II) și *Les ruines de Palmyre* (Londra, 1753).

Al doilea fiu rămas în viață al fondatorului bibliotecii, Teleki Ferenc (1787–1861)¹⁴, a avut un interes deosebit pentru științele naturii, probleme de optică, și de calcul al suprafețelor agrare. În 1812 a inventat un instrument de măsură catoptric cu lunetă a unghiurilor și azimutului Soarelui, descris în lucrarea *Die Spiegel-Scheibe* editată la Viena în 1817.

Conform jurnalelor de evidență putem conchide că în această perioadă s-au citit cele mai progresiste și revoluționare lucrări, creșterea considerabilă a frecvenței cititorilor determinând deplasarea și evoluția interesului pentru lectură. Se citesc mai ales cărți de istorie și drept, de răspândire a ideilor luminismului, de literatură, științe ale naturii, tehnică, rareori geografie și aproape deloc lucrări teologice. În lectura cititorilor se observă atât influența ideilor ideologice ale timpului, cât și influența pe care o exercită lectura profesorilor asupra elevilor, dar mai ales curiozitatea și dorința tinerilor de a fi informați și de a fi la curent cu evenimentele științifice și politice ale Europei. Fondul bibliotecii satisface întru totul aceste cerințe, catalogul oferind chiar și bibliografia aferentă.

Începând cu anii 1820 frecvența cititorilor stagnează, iar de la sfârșitul anilor '40 scade foarte mult, deoarece după moartea fondatorului încetează și îmbogățirea curentă a fondului de carte. Literatura învechindu-se, cititorii solicită mai ales lucrările clasicilor, istoria Ungariei și Transilvaniei, lucrările de bază ale istoriei iluminismului, dicționare: Deseori a fost solicitată lucrarea filosofului francez, precursor al iluminismului, P. Bayle: *Dictionnaire historique et critique*. (Amsterdam, 1740. Tom I–IV.).

Ca urmare a influenței mișcărilor politice și progresiste se înmulțesc foarte mult și cititorii de periodice, în noiembrie 1831 de exemplu, din frecvența lunară de 96 de cititori, 69 solicită numai ziare. Se accentuează de asemenea interesul pentru studii socio-politice. O lucrare care a reținut interesul intelectualității târgumureșene în anii 1820, 1831 și 1837 este

¹⁴ Deé Nagy Anikó, *op. cit.*, p. 88.

Lettre seconde d'un défenseur du peuple a l'Empereur, Josef II sur... la revolte des Valaques (Dublin, 1787).¹⁵ Autorul, Jacques-Pierre Brissot (1754-1793), jurnalist și pamfletar, personalitate reprezentativă a filoamericanilor francezi, a cărui paternitate asupra scrisorii s-a stabilit mult mai târziu, examinează realitățile politicii iosefine și mișcările populare din Imperiul Habsburgic. Autorul se ridică în apărarea țărănimii răsculate din Transilvania, pledând pentru dreptul ei la luptă și incriminând supliciuul conducătorilor ei.

Intelectualii români frecventează sala de lectură a bibliotecii: Dimitrie Dunca – elev, Iacob Bologa – cancelist, Gavrilă Drăgan – seminarist, dar în limba franceză citește numai filologul și lingvistul român Timotei Cipariu, care în perioada 22 august–13 septembrie 1828 studiază 75 de ore la sala de lectură, înainte și după-masă: Bawr: *Memoires historiques et geographiques sur la Valachie* (Frankfurt et Leipzig, 1778); Guthrie, W.: *Abrégé de la nouvelle Geographie* (Paris, 1811), Voltaire: *Théâtre* (Genève, 1756. Tom I-IV).¹⁶

Au existat și cititoare în sala de lectură a bibliotecii, de exemplu nora fondatorului, Bánffy Erzsébet și Rose Buisson din Paris, care în cursul anului 1816 citește mai ales cărți de istorie: Sacy: *Histoire generale de Hongrie* (Paris, 1778. Tom I-II), Desodoards-Fantin: *Histoire de France* (Paris, 1789. Tom I-VIII); Peyssonel: *Observations historiques sur les peuples barbares qui ont habite les bords du Danube et du Pont Euxin* (Paris, 1765), și *Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions et Belles Lettres* (Paris, 1736–1793. Tom. I-XLVI.).

Un cititor șarlatan al bibliotecii, al cărui nume sub diferite variante îl întâlnim frecvent în jurnalele de evidență începând cu anii 1817 până prin ianuarie 1838 *Moricz Ur, Sculpteur Moricz Ur, Moricz Károly pictor, Maurice Dupont*¹⁷, a fost francezul care solicită mai ales enciclopedia

¹⁵ Teodor Pompiliu: *Interferențe iluministe europene*. Cluj Napoca, Ed. Dacia 1984. p.156–173.

¹⁶ Vezi: Blédy Géza: *Contribuții la istoria filologiei române. Tânărul Cipariu cercetând la Biblioteca Teleki din Tg. Mureș*, în: *Omagiul lui Iorgu Jordan*. București, 1958.

¹⁷ Zsigmond Irma, *op. cit.*, p. 211.

franceze: *Encyclopedie ou Dictionnaire raisonné des Sciences des Arts et des Metiers* (Livourne, 1770-1779. Vol I-XXXIII); *Descriptions des Arts et Metiers* (Paris, 1761, Tom I-XXV), dar și cărți de istorie și o ediție frumos ilustrată a lui Ovidiu: *Les metamorphoses*, (Amsterdam, 1732. Tom. I-II.). El este primul cititor care decupează din Enciclopedie o filă cu blazonul familiei Bourbon pentru a-și dovedi originea ca descendent al lui Ludovic al XVI-lea.

Prin înființarea bibliotecii sale, Teleki Samuel a dorit să satisfacă gusturile tuturor categoriilor de cititori, dar fondul de carte nu a fost valorificat în întregime. Cele 6 655 de volume în limba franceză au fost solicitate de cititori numai în proporție de 12% .

Cărțile franceze consultate oferă date despre moda și preferințele de lectură ale cititorilor, interesul pentru știință, influența evenimentelor europene asupra lecturii și legătura pe care a stabilit-o orașul nostru cu spiritualitatea europeană în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Books written in french language and studied at the reading hall of Teleki Library in the first part of the 19th century.

Abstract

At the beginning of the 19th century, the creation of Teleki Library (1802) represents a significant moment of cultural evolution. The founder, count Samuel Teleki, understood the importance of informations, the need of culture and education. He succeeded in creating an encyclopaedic library for the scholars from Tărgu Mures.

There were 6.655 copies of books written in french language at Teleki Library, that confirms the count's passion for french culture and also that the french language was spoken by some of the local scholars. According to official statistics, 120 readers were asking for books written in french. After 1840, statistics do not mention the names, but the titles of the books requested.

The most appreciated and requested authors were: Rousseau, Racine, Voltaire, Machiavelli etc. Readers are especially interested in law and history. They do not seem to appreciate geography and almost refuse to read religious books.

Statistics confirm the presence in the reading hall of some of the well-known local personalities, such as: Teleki Ferenc, the count's son who is interested in architecture: count Bey Károly, ex-officer in austrian army, interested in literature, law and natural sciences; Timotei Cipariu, who's presence is confirmed during the summer of 1828. Women are also allowed to read: Bánfy Erzsébet, Teleki's daughter-in-law, Rose Buisson from Paris.

After 1840 the frequency of readers is diminuated because of the lack of novelities.

Inspite of the numerous copies and various subjects, only 12% of the french books from Teleki Library were requested.